

Отримано 27.04.26
Голова спеціалізованої
вченої ради ФФ 26.133.110
д.ф.н., проф.
Махачашиві Рк.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.110
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
завідувачу НДЛ інтернаціоналізації вищої
освіти, професорові кафедри романської
філології
Факультету романо-германської філології
Русудан МАХАЧАШВІЛІ

Відгук

офіційного опонента **Поворознюк Роксолани Владиславівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови, Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка про дисертаційну роботу Денисової Наталії Богданівни «**Англомовний дискурс онлайн-навчання: семантика і прагматика**», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (Київ, 2026).

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена зростанням ролі англомовного наукового дискурсу в умовах глобалізації освітнього простору та інтенсивного розвитку цифрових технологій, що трансформують як зміст, так і форми наукової комунікації. Особливого значення у цьому контексті набуває сфера онлайн-навчання, яка в останні роки, зокрема в умовах пандемії, стала одним із ключових напрямів освітніх трансформацій і, відповідно, сформувала значний масив спеціалізованих наукових текстів.

Дослідження мовної організації англомовного дискурсу у сфері онлайн-навчання відповідає актуальним тенденціям сучасної лінгвістики, зокрема дискурс-аналізу, корпусної лінгвістики та прагмалінгвістики, орієнтованих на вивчення функціонування мови в реальних комунікативних практиках. У цьому зв'язку особливої ваги набуває виявлення закономірностей семантичної та прагматичної організації спеціалізованих дискурсів, що дозволяє глибше зрозуміти механізми формування наукового знання та його мовного оформлення.

Актуальність роботи посилюється також міждисциплінарним характером обраної проблематики, яка перебуває на перетині лінгвістики, педагогіки та комунікативістики. Аналіз дискурсу досліджень онлайн-навчання дає змогу простежити не лише мовні особливості відповідних текстів, а й специфіку

концептуалізації освітніх процесів у сучасному науковому знанні.

Об'єктом дисертаційної студії визначено англomовний дискурс досліджень онлайн-навчання, тоді як **предметом** — його семантичні та прагматичні особливості, зокрема закономірності функціонування лексичних одиниць, колокацій, прагматичних маркерів і мовленнєвих актів. **Мета** дисертаційного дослідження узгоджується з об'єктом, предметом і системою завдань та адекватно реалізується в ході виконання дисертаційної роботи; вона сформульована як комплексна семантико-прагматична характеристика англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання на матеріалі наукових статей із метою виявлення його лексико-семантичної структури, прагматичних характеристик та особливостей комунікативної організації.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному аналізі англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання як спеціалізованого різновиду наукового дискурсу, що характеризується специфічними семантичними та прагматичними параметрами. У роботі здійснено системний опис семантичної організації цього дискурсу на основі аналізу ключових лексем і їхніх колокаційних зв'язків, що дозволило виявити типові тематичні кластери та простежити закономірності смислової структуризації наукового викладу. Такий підхід корелює з сучасними корпусно-лінгвістичними та дискурсивними студіями, у яких акцентується роль колокаційних патернів у формуванні значення в тексті. Новизною характеризується також прагматичний аспект дослідження, у межах якого запропоновано класифікацію дієслів як індикаторів іллокутивної сили та здійснено їх розподіл на функційні групи (когнітивні, процедурні, репортивні, оцінні, інтерперсональні). Це дозволило виявити особливості реалізації комунікативних інтенцій у текстах досліджень онлайн-навчання. До елементів наукової новизни можна віднести також спробу інтерпретації прагматичних характеристик дискурсу з урахуванням когнітивних моделей (із залученням таксономії Блума), що демонструє міждисциплінарний підхід до аналізу матеріалу та розширює аналітичний інструментарій дослідження.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про структуру та функціонування спеціалізованого наукового дискурсу, зокрема у сфері онлайн-навчання. Результати роботи сприяють розвитку дискурс-аналізу як напряму сучасної лінгвістики, уточнюючи роль лексико-семантичних і прагматичних чинників у формуванні смислової організації наукового тексту. Особливої уваги заслуговує той факт, що результати дослідження можуть бути інтегровані в подальші розвідки,

орієнтовані на використання підходів критичного дискурс-аналізу, теорії метадискурсу та досліджень академічної комунікації, що відкриває перспективи для розширення аналітичного інструментарію вивчення спеціалізованих дискурсів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в освітньому процесі, зокрема у викладанні курсів із дискурс-аналізу, академічного письма, корпусної лінгвістики та прагмалінгвістики. Матеріали дослідження можуть бути також застосовані при розробленні навчальних курсів з англійської мови для академічних цілей, особливо в контексті підготовки до написання наукових текстів.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечуються сукупністю взаємопов'язаних чинників, що визначають методологічну цілісність роботи. Насамперед слід відзначити опертя дослідження на сучасні теоретичні підходи до аналізу дискурсу, семантики та прагматики, що формують належне концептуальне підґрунтя для інтерпретації отриманих результатів. Залучення положень корпусної лінгвістики, дискурс-аналізу та прагмалінгвістики дозволяє розглядати досліджуваний матеріал у межах актуальних наукових парадигм і забезпечує теоретичну вмотивованість аналізу. Важливим чинником **достовірності** є використання репрезентативного емпіричного матеріалу: спеціалізованого корпусу англомовних наукових статей, сформованого з авторитетних наукометричних баз даних. Обсяг корпусу та принципи його формування створюють підстави для узагальнення результатів і зменшують ризик випадковості спостережень. Суттєву роль у забезпеченні **обґрунтованості** результатів відіграє застосування корпусних методів аналізу, зокрема дослідження частотності, колокаційних зв'язків і статистичних показників. Використання кількісних інструментів (таких як logDice, MI-score тощо) сприяє об'єктивізації висновків і дозволяє підтвердити їх емпірично. Водночас важливою перевагою роботи є поєднання кількісного аналізу з якісною інтерпретацією, що дає змогу не лише фіксувати мовні закономірності, а й пояснювати їх у ширшому дискурсивному контексті. Така інтеграція методів відповідає сучасним стандартам лінгвістичних досліджень. Послідовність викладу матеріалу, узгодженість між метою, завданнями, методами та висновками, а також системність аналізу додатково підтверджують наукову обґрунтованість отриманих результатів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. У розділах поетапно

представлено виконання поставлених завдань дослідження. Його методологічний рівень є свідченням того, що Наталія Денисова оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Цифрова трансформаційна лінгвістика та міжкультурна комунікація у романо-германських мовах» (2023-2028) (реєстраційний номер: 0123U102796).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 10 від 30.11.2022 р.).

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертація, виконана Наталією Денисовою, є самостійним науковим дослідженням, що містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних завдань. Наукові положення достатньою мірою обґрунтовані, отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. Результати дослідження відображені у 17 наукових публікаціях, із них – 11 одноосібні, 6 – у співавторстві. Основні результати дослідження також оприєвлені в 4 статтях у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, дві з яких є одноосібними.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дослідження має логічно вибудовану структуру, що відповідає поставленій меті та завданням дослідження, забезпечує послідовний перехід від теоретичних засад до аналізу емпіричного матеріалу та узагальнення отриманих результатів.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та довідкових джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 344 сторінки, з них 243 сторінки основного тексту. Бібліографія налічує 295 джерел. Роботу ілюстровано 19 таблицями та 101 рисунком.

Зміст розділів є взаємопов'язаним: у теоретичній частині окреслено понятійний апарат і підходи до аналізу, тоді як у наступних розділах здійснено детальний аналіз семантичних і прагматичних характеристик досліджуваного дискурсу. Така організація матеріалу сприяє цілісному сприйняттю дослідження.

Перший розділ «Теоретичні засади розвідки дискурсу онлайн-навчання» присвячено аналізу основних підходів до розуміння дискурсу,

окресленню його семантичних і прагматичних параметрів та визначенню специфіки англомовного наукового дискурсу досліджень онлайн-навчання як окремого різновиду академічної комунікації.

Другий розділ «Методологія та матеріали дослідження» присвячено обґрунтуванню корпусно-орієнтованого підходу: на етапі формування емпіричної бази застосовано метод суцільної вибірки для укладання корпусу англомовних наукових статей; на етапі первинної обробки — інструменти корпусного аналізу (зокрема SketchEngine) для отримання частотних списків і колокацій; на аналітичному етапі — поєднання кількісних (частотний, статистичний аналіз) і якісних методів (семантичний, контекстуально-інтерпретаційний і прагматичний аналіз), що забезпечує комплексне дослідження мовного матеріалу.

Третій розділ «Семантичні особливості англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання» зосереджений на виявленні ключових лексем, їхніх колокаційних зв'язків і тематичних кластерів, а також на описі способів номінації процесів і семантичної організації досліджуваного дискурсу.

Четвертий розділ «Прагматичні особливості англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання» присвячено аналізу комунікативних інтенцій, класифікації дієслів як прагматичних маркерів, дослідженню мовленнєвих актів і модальних структур та інтерпретації прагматичної організації дискурсу.

Дисертація є завершеною науковою працею, у якій викладено результати самостійного дослідження. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам, а її обсяг узгоджується з нормативами, передбаченими відповідними освітньо-науковими програмами.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на антиплагіат та їх експертної оцінки, встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Попри загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, окремі його положення потребують уточнення, що стосується передусім концептуально-методологічної узгодженості, термінологічної визначеності та інтерпретації емпіричного матеріалу.

1. *Щодо концептуально-методологічної коректності визначення об'єкта і предмета дослідження:*

Певні застереження викликає формулювання предмета дослідження, у якому використано поняття «семантичні особливості дискурсу» (с.25). Таке

визначення виглядає концептуально не до кінця узгодженим, оскільки семантика традиційно співвідноситься з мовними одиницями та текстом, тоді як дискурс є ширшою категорією, що включає прагматичні, соціокультурні та когнітивні параметри. У цьому зв'язку простежується певна асиметрія між масштабом окресленого об'єкта (дискурс як комплексне явище) та способом конкретизації предмета, який фактично зосереджується на окремих рівнях мовної організації.

2. Щодо термінологічної визначеності дослідження:

- У роботі наведено термін «ентейлмент» (с. 44), який уживається без спеціального введення або пояснення. Водночас цей термін, попри його усталеність в англomовній логіко-семантичній традиції (entailment), не має повністю уніфікованого статусу в українській лінгвістичній практиці.

- В окремих випадках простежується термінологічна неузгодженість у співвіднесенні понять різних рівнів аналізу, зокрема при інтерпретації лексем як дискурсивних маркерів (с. 81, 116, 123), що потребує чіткішого розмежування відповідних категорій.

3. Щодо методологічної організації дослідження:

- У підрозділі 2.5, який передбачає виклад методології дискурсного аналізу, фактично подано характеристику методологічних засад онлайн-навчання як предметної галузі, що становить змістовий фокус емпіричного матеріалу. Це призводить до певного зміщення уваги між описом дослідницького інструментарію та характеристикою об'єкта дослідження.

- Не завжди достатньо експліковано критерії відбору ключових лексем для аналізу (напр., Таблиця 3.2), що дещо ускладнює оцінку їх репрезентативності в межах досліджуваного дискурсу.

4. Щодо інтерпретації мовного матеріалу:

- У третьому розділі семантична організація дискурсу значною мірою інтерпретується через колокаційні зв'язки окремих лексем, що певною мірою звужує розуміння цього явища до лексико-колокаційного рівня, тоді як інші рівні (концептуальні структури, фрейми, метафорика) залишаються менш розгорнутими.

- У четвертому розділі прагматичний аналіз зосереджено переважно на дієслівній лексиці як носії іллокутивної сили, що, попри продуктивність такого підходу, дещо обмежує спектр аналізованих прагматичних засобів. У межах корпусного матеріалу можливе накладання функцій (наприклад, когнітивні ↔ оцінні), що не завжди достатньо проблематизується.

- Окремої уваги потребує інтерпретація результатів кількісного аналізу, зокрема перехід від частотних показників до узагальнень прагматичного характеру (напр., щодо «епістемічної впевненості» чи «діалогічності»), який у ряді випадків потребує більш чіткого проміжного пояснення (через

контекстуальний аналіз або приклади).

5. Щодо способу подання та документування матеріалу:

Певні застереження викликає спосіб подання ілюстративного матеріалу. Наведені приклади супроводжуються узагальненими формулюваннями на кшталт «у корпусі зустрічаються приклади...» (с. 102, 103, 109, 112 тощо), однак не містять посилання на конкретні джерела або тексти, з яких вони вилучені. За таких умов ускладнюється перевірюваність і відтворюваність результатів дослідження, що є важливим складником сучасної наукової методології.

Поза тим, висловлені коментарі та зауваження не є остаточними чи категоричними. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значущістю дисертація Н.Б. Денисової відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки. Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складову підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти й накопичено теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, достатні для розв'язання комплексних проблем у царині професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, опановано методологію наукової діяльності.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація «Англомовний дискурс онлайн-навчання: семантика і прагматика» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Денисовою Наталією Богданівною, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку критичного дискурс-аналізу, теорії метадискурсу та досліджень академічної комунікації.

Дисертаційна робота відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а

авторка роботи – Денисова Наталія Богданівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри теорії та
практики перекладу з англійської мови,
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Роксолана

Роксолана ПОВОРОЗНЮК

[Handwritten signature]